

World Trade Organization (WTO) en boerenbelang

WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO)

EN BOERENBELANG

redactie

Barend Hazeleger

met bijdragen van

Roel Jongeneel
Joop de Koeijer
Niek Koning

NEDERLANDSE AKKERBOUW VAKBOND 2000

INHOUD

VOORWOORD	5
1 WERELDHANDELSBESPREKINGEN EN DE LANDBOUW	7
1.1 DE SPECIALE POSITIE VAN DE LANDBOUW	7
1.2 LANDBOUW EN GATT; DE VOORTDURENDE STRIJD TUSSEN	9
VRIJHANDEL EN BESCHERMING	
1.3 DE URUGUAY-RONDE	11
1.4 DE JAREN NA DE URUGUAY-RONDE	12
1.5 DE NIEUWE WTO-RONDE	15
2 NEDERLANDSE ORGANISATIES EN DE MILLENNIUM- RONDE	19
2.1 LTO-NEDERLAND	19
2.2 ALTERNATIEVE KONSUMENTEN BOND	24
2.3 NEDERLANDSE AKKERBOUW VAKBOND	26
BIJLAGEN	
3 THE BATTLE OF SEATTLE	31
3.1 MISLUKKING OF VICTORIE?	31
3.2 DE ANTI-WTO BEWEGING	33
VERKLARENDE WOORDENLIJST	37
COLOFON	40

FIGUREN, KADERS EN TABELLEN

FIGUREN

1. DE DYNAMIEK VAN DE VRIJE LANDBOUWMARKT: HET EVENWICHT 8
STELT ZICH IN BIJ EEN STEEDS LAGER PRIJSNIVEAU .....
2. ONDERVERDELING INTERNE LANDBOUWSTEUN NAAR WTO-BOX 13

KADERS

1. 50 JAAR GATT / WTO, ONTWIKKELING VAN DE WERELDHANDEL 9
2. HET GAT VAN ROTTERDAM 10
3. WELKE LANDEN MOGEN HUN EXPORTEN SUBSIDIËREN? 14
4. LANDEN VAN DE CAIRNS GROEP 15
5. INKOMENSVERZEKERING 21
6. UIT DE GEZAMENLIJKE VERKLARING VAN LTO-NEDERLAND, NAJK, . 22
CENTRUM LANDBOUW EN MILIEU, NATUUR EN MILIEU EN DE .....
NEDERLANDSE VERENIGING TOT BESCHERMING VAN DIEREN .....
7. UIT DE VERKLARING VAN DE 1.300 PARTICULIERE ORGANISATIES 25
DIE PLEITEN VOOR EEN MORATORIUM .....
8. WIE ZITTEN ER ACHTER HET PROTEST VAN SEATTLE? 34

TABELLEN

1. VERLAGING VAN DE SUBSIDIES, STEUN EN BESCHERMING VOLGENS ... 12
HET URUGUAY-AKKOORD .....
2. AGENDA 2000, NIEUWE INTERVENTIEPRIJZEN EN STEUNBEDRAGEN ... 20
VOOR ENKELE AKKERBOUWGEWASSEN .....
3. GESCHILLENBESLECHTING DOOR DE WTO 1995 - 1999 35

VOORWOORD

In december 1999 heeft de Nederlandse Akkerbouw Vakbond in samenspraak met de Melkveehouders Vakbond, het NAJK en -in Zuid-Nederland- de ZLTO, een drietal avonden belegd over de positie van de landbouw in de komende WTO-onderhandelingen.

Niek Koning en Roel Jongeneel van Wageningen Universiteit en Research, schetsten de aanloop tot de nieuwe besprekingen in het kader van de Millenium-ronde. Berend Pastoor, Henk Letschert en Gerard van der Grind vertolkten het standpunt van LTO-Nederland. De Alternatieve Konsumenten Bond was vertegenwoordigd door Nienke Brouwer en ondergetekende gaf het standpunt van de NAV weer. Ruim 400 leden en geïnteresseerden namen aan de voorlichtings- en discussiebijeenkomsten deel. De hoofdstukken 1 en 2 van dit boek doen verslag van de avonden. Hoofdstuk 3 is een extraatje en beschrijft de gebeurtenissen eind 1999 rond de WTO-top in Seattle.

We zijn er als landbouw dit keer op tijd bij, dat is winst. Winst is ook, dat nu al volop gepraat wordt over niet-handelsbelangen: de voedselkwaliteit, leefbaarheid op het platteland en het recht om je eigen landbouw te beschermen. Sinds de NAV actief op zoek is naar bondgenoten buiten Nederland heeft ze een duidelijk onderscheid leren maken tussen aan de ene kant landbouw- en aan de andere kant boerenorganisaties. Mijn voorspelling is dat de kloof tussen beide typen belangenbehartigers door de WTO-onderhandelingen alleen maar scherper zichtbaar zal worden. Iets daarvan was al te zien op de discussie-avonden.

LTO-Nederland opereert nadrukkelijk binnen de WTO-kaders. Ze wil het EU-landbouwbeleid mét inkomstenstoelagen en exportsubsidies verdedigen. LTO-Nederland denkt dat ze zo het beste de boereninkomens overeind houdt.

Wij denken daar totaal anders over. De NAV accepteert de spelregels van de WTO niet, omdat deze uitsluitend internationale handelsbelangen dienen. Wij pleiten voor afspraken over handelsvolumes, bijvoorbeeld voor een uitruil van graanexporten tegen invoer van oliehoudende gewassen.

Plaatsen we ons daarmee buiten de realiteit? Zijn we alleen maar een getuigenispartij, zoals LTO Nederland ons verwijt? Nee, want dat is juist het aardige aan de huidige discussie. Er zijn steeds meer organisaties die zeggen: "Zo is het wel genoeg, maak maar even een pas op de plaats met die liberalisering." Het is zaak om dat politieke gegeven uit te buiten. Met elkaar kunnen we de spelregels van de WTO veranderen.

Joop de Koeijer, voorzitter Nederlandse Akkerbouw Vakbond

1 WERELDHANDELSBESPREKINGEN EN DE LANDBOUW

In 2000 staat de start gepland voor een nieuwe onderhandelingsronde in het kader van de World Trade Organization (WTO), de wereldhandelsorganisatie. Er is geen overeenstemming over het doorgaan van die zogeheten Millenniumronde. Begin december 1999 mislukte de WTO-top in Seattle, die tot doel had een gemeenschappelijke agenda op te stellen. Toch is de verwachting dat de onderhandelingen het komende jaar starten, al is het alleen maar omdat het vorige akkoord daartoe verplicht.

In dit hoofdstuk blikken we vooruit op de komende onderhandelingen en de gevolgen die deze kunnen hebben voor de landbouw. Landbouwbescherming en inkomenssteun staan onder druk, ze zouden een vrije wereldhandel in de weg staan. Paragraaf 1 behandelt de achtergronden van de landbouwpolitiek. Waarom bemoeit bijna elk land zich met zijn landbouw? Paragraaf 2 schetst de WTO en haar voorloper de GATT in historisch perspectief. De afspraken uit de Uruguay-ronde staan centraal in paragraaf 3; de ontwikkelingen nadien, waaronder de MacSharry hervormingen in paragraaf 4. In paragraaf 5 tenslotte, komt de Millennium-ronde zelf aan bod. Welke belangen spelen een rol, wat zijn de knelpunten en welke posities zijn ingenomen?

1.1 DE SPECIALE POSITIE VAN DE LANDBOUW

Niet alleen de rijke landen voeren een actief landbouwbeleid, ook veel ontwikkelingslanden doen dat. Volgens de Wereldbank gaat het wereldwijd om ruim 80 landen en landenblokken. Waarom doen ze dat? In de eerste plaats natuurlijk, omdat voedsel en voedselproductie van vitaal belang zijn voor een land. In onze maatschappij van overvloed speelt dat wat minder, maar regeringen worden ogenblikkelijk ter verantwoording geroepen zodra de voedselvoorziening niet verzekerd is en de kwaliteit van het voedsel beneden de maat. Ook de zorg voor milieu, natuur en landschap en voor de leefbaarheid op het platteland, rechtvaardigt een ingrijpen in de landbouw. De sector speelt daarbij immers een belangrijke rol. Allemaal waar, maar het is toch vooral het klassieke probleem van de prijs- en inkomensvorming dat de meeste landen dwingt tot het voeren van een actief landbouwbeleid.

- **HOE WERKEN AGRARISCHE MARKTEN?**

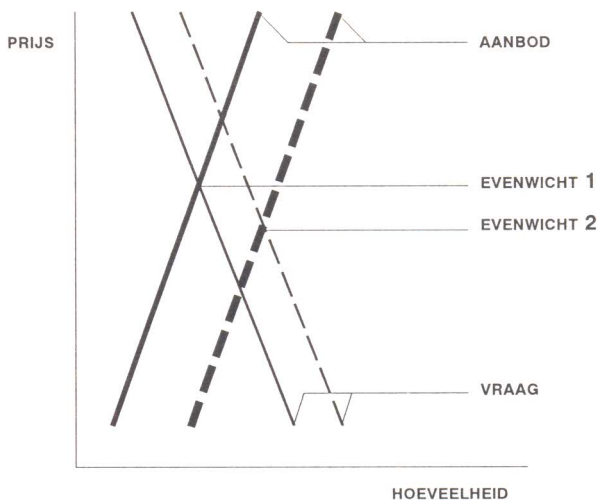
Leidt de vrije markt vanzelf tot een efficiënt evenwicht? Er is een stroming die zegt van wel. Andere economen denken dat een vrije markt voor landbouwproducten tot een structurele overproductie leidt. En ze wijzen daarbij op het gezinsbedrijfskarakter van de landbouw. Grond, arbeid en kapitaal op deze

bedrijven zijn niet erg mobiel; ze vinden niet snel een aanwending buiten de landbouw. Het aanbod is weinig gevoelig voor prijsveranderingen. Een boer ontslaat zichzelf nu eenmaal niet zo snel en bij hoge prijzen kan hij de productie ook niet van de ene op de ander dag opvoeren. Bijkomend probleem is dat het aanbod van landbouwproducten sneller groeit dan de vraag. In het Westen neemt het aanbod jaarlijks met 2 - 2,5% toe. Deze stijging is het gevolg van de toepassing van nieuwe opbrengstverhogende methoden en betere productiemiddelen en is redelijk autonoom. Ook en juist bij een laag prijsniveau past de boer deze kostprijsverlagende vernieuwingen toe. De vraag daarentegen groeit gemiddeld maar met 1 - 1,5% per jaar. Ook deze ontwikkeling is relatief ongevoelig voor prijsveranderingen.

- **DE RATIONALITEIT VAN LANDBOUWBELEID**

Wanneer het prijsmechanisme weinig grip heeft op vraag en aanbod en het aanbod sneller groeit dan de vraag dan is er maar één conclusie mogelijk: op een vrije markt leidt dit tot overproductie, lage inkomens en stagnatie.

FIGUUR 1: DE DYNAMIEK VAN DE VRIJE LANDBOUWMARKT: HET EVENWICHT STELT ZICH IN BIJ EEN STEEDS LAGER PRIJSNIVEAU

Om de eigen agrarische sector tegen deze ontwikkelingen te beschermen voeren landen een landbouwbeleid. Het landbouwbeleid is dus niet de oorzaak van de onevenwichtigheid op de landbouwmarkten maar het gevolg. De bedoeling van een markt- en prijsbeleid is om een landbouw overeind te houden die voldoende verdient om blijvend te kunnen investeren. Dat mag iets kosten want uiteindelijk is de consument daar beter mee af, vinden de meeste overheden.

1.2 LANDBOUW EN GATT, DE VOORTDURENDE STRIJD TUSSEN VRIJHANDEL EN BESCHERMING

De discussie over vrijhandel versus bescherming speelt al sinds het begin van deze eeuw. In de crisis van de dertiger jaren kwam het tot een voorlopige ontkenning. De vrije markt leek te falen en veel landen gingen over tot protectionisme. De reactie daarop vooral na de tweede wereldoorlog was er één van: dit nooit meer. Het was de tijd van de wederopbouw en de nieuwe wereldorde en het ontstaan van organisaties als de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds. Ook voor de ordening van de internationale handel was zo'n wereldorganisatie voorzien. Het bleek niet haalbaar. Meer dan een overeenkomst waar landen zich achter konden scharen, zat er niet in. In 1948 zag de GATT General Agreement on Tariffs and Trade het licht, later ook wel gekscherend General Agreement on Trade and Trade genoemd. Aanvankelijk meldden zich 23 landen aan. De GATT was geen permanente organisatie en haar bevoegdheden waren beperkt. Zo kon ze geen sancties opleggen aan leden die haar regels aan de laars laptten en was haar mandaat beperkt tot de handel in goederen. Op 1 januari 1995 kwam die permanente organisatie met een breed mandaat en grotere bevoegdheden er wel. De WTO World Trade Organisation, waarvan nu 135 landen lid zijn, was geboren.

KADER 1: 50 JAAR GATT / WTO, ONTWIKKELING VAN DE WERELDHANDEL (BRON: WTO)

- de wereldhandel groeide voortdurend sneller dan de totale wereldproductie met resp. 6% tegenover 3,9% per jaar
  - in waarde (constante prijzen 1990) ver-18-voudigde de wereldhandel zich tot een omvang van 5.235 miljard dollar nu
  - de waarde van industrieproducten en verwerkte goederen steeg het snelst, is nu 43 keer groter dan 50 jaar geleden en bedraagt 3.995 miljard dollar (76% van het totaal)
  - de wereldhandel van landbouwproducten bleef daarbij achter en bedraagt nu 553 miljard dollar (10,5 van het totaal)
-
- **LANDBOUW: UITZONDERINGSPOSITIE BINNEN GATT**
De GATT had als doel het herstel van een gezonde wereldhandel. Wat dat inhield voor industrieproducten was duidelijk: de stapsgewijze terugkeer naar de vrije markt. Over de landbouw waren de meningen verdeeld. Aan de ene kant stonden de vrije-markt-denkers, afkomstig van Economische en Buitenlandse Zaken. Zij waren ook op landbouwgebied vóór terugkeer naar de vrije markt. Aan het andere kant stonden de 'landbouwmensen'. Zij wilden een ordening van de agrarische markt door middel van goederenovereenkomsten: afspraken tussen de belangrijkste in- en exportlanden over prijzen, handels- en productievolumes.

Er werd gekozen voor een tussenweg: de landbouw kreeg een uitzonderingspositie binnen de GATT. Landbouwbescherming mocht, zelfs met invoerquota en exportsubsidies, mits aan twee voorwaarden werd voldaan:

- de eigen productie moest beheerst worden en
- de exportsubsidies mochten niet gebruikt worden om meer dan een 'billijk' aandeel op de wereldmarkt te verwerven

• EXPANSIEPOLITIEK ONDERMIJNT LANDBOUWBESCHERMING

Probleem was dat die voorwaarden als snel met voeten werden getreden.

Landen gebruikten de exportsubsidies wél om te dumpen en om hun aandeel op de wereldmarkt te vergroten ten koste van andere. Verder beperkten ze de eigen productie niet, maar wierpen ze invoerbelemmingen op.

Er was sprake van een ongebreideld streven naar expansie van marktaandeelen met ingrijpende gevolgen:

- de exportsubsidies drukten steeds zwaarder op het overheidsbudget. De kosten stegen explosief. De reactie was: bezuinigen door middel van prijsverlaging. Zo kelderde de graanprijs in de jaren '80. Het beschermingsniveau van de landbouw stond onder druk en brokkelde stukje bij beetje steeds verder af;
- de grootste nadelen van de expansiepolitiek ondervonden de agrarische exportlanden én ontwikkelingslanden die een eigen landbouwsector wilden opbouwen. Dumping van Amerikaans graan benadeelde Argentinië. Nieuw Zeeland leed onder de gesubsidieerde zuivel-exporten van de Europese Unie. Dumping van Europees rundvlees in West-Afrika verpestte de markt voor lokale veehouders. En groot-schalige voedselhulp zette de landbouwprijzen in het ontvangende land zover onder druk dat voor bijvoorbeeld bemesting geen geld meer was;
- de twee grootste boosdoeners, de VS en de EU kregen steeds meer problemen met elkaar. De spanningen spitsten zich toe op de sector granen en graanvervangers.

KADER 2: HET GAT VAN ROTTERDAM

Tijdens de onderhandelingen in het kader van de Dillon-ronde (jaren '60), hadden de VS de EU geprest om de invoer van oliezaden en eiwitgewassen vrij, dus zonder heffing of tegen een zeer laag tarief, toe te laten. Via het 'Gat van Rotterdam' zetten de Amerikanen in de jaren daarna miljoenen tonnen graanvervangers op de Europese markt af. Liever gezegd, ze dumpten de graanvervangers; de export van maïsgluten bijvoorbeeld werd indirect gesubsidieerd. De Europese Unie ondervond hiervan steeds meer hinder. Amerikaanse olie- en eiwitgewassen verdrongen Europees voergraan en boter. Mede als gevolg hiervan veranderde de EU begin jaren 80 van importeur tot netto-exporteur van granen. De overschotten werden met behulp van exportsubsidies op de wereldgraanmarkt afgezet. Dat vonden op hun beurt de VS niet leuk, want dat was (en is) hun belangrijkste exportmarkt.

- **DE VERENIGDE STATEN KIEZEN DE AANVAL**

Vanaf de 70-er jaren schakelden de VS over op een nieuwe strategie:

- prijstoeslagen, de zogeheten deficiency payments die het verschil tussen de wereldmarkt- en een richtprijs overbruggen, kwamen in de plaats van prijsondersteuning. De prijzen van de belangrijkste exportproducten: graan, soja en vlees, liet men voortaan over aan de vrije markt. Het verschil tussen die prijs en wat de boer nodig heeft, pastte de overheid bij met die deficiency payments. De Amerikaanse regering wist donders goed, dat alleen rijke landen met een relatief kleine boerenstand zich zo'n beleid kunnen veroorloven. Maar het politieke signaal dat ze afgaf was er niet minder om: "Onze prijsontwikkeling loopt via de markt."
- een campagne moest duidelijk maken dat de Amerikaanse aanpak de meest wenselijk was. Wereldwijde afschaffing van prijsondersteuning, van invoerbeperkingen en exportsubsidies was het doel. Met die agenda gingen de VS de Uruguay-ronde in.

1.3 DE URUGUAY-RONDE

De Amerikanen grepen de Uruguay-ronde aan om 'liberalisering' van de handel in landbouwproducten volgens hun model, te realiseren. Om hun eis kracht bij te zetten zochten ze steun bij de Cairns-groep: exportlanden als Nieuw Zeeland, Australië, Canada en een aantal landen in Zuidoost Azië en Zuid Amerika (zie ook paragraaf 1.5). Deze landen wilden en willen een écht vrije handel en wijzen elke vorm van bescherming en steun af. De Amerikaanse vrijage kwam dan ook wat merkwaardig over. Om kritiek op haar prijstoeslagen voor te zijn, verklaarde de VS zich bereid deze op termijn om te zetten in 'ontkoppelde' toeslagen. Dat zijn toeslagen die uitsluitend gebaseerd zijn op een (historische) referentieperiode. Wat de boer in werkelijkheid met zijn grond doet, mag hij zelf weten.

- **DE VERDEDIGING VAN DE EUROPESE UNIE**

Er viel met de EU niet te praten over de omvang van haar gesubsidieerde exporten. Ze wilde haar exportvolume ten minste handhaven en als daarbij dumping nodig was, dan moest dat maar. De EU wilde wel praten over verlaging van haar invoerrechten en exportsubsidies. Dat laatste was ze zelf al van plan; de explosieve groei van de kosten maakte het noodzakelijk. In ruil daarvoor wilde ze alsnog invoerheffingen op oliezaden en eiwitgewassen instellen. Het Gat van Rotterdam moest een beetje gedicht worden.

- **HET LANDBOUWAKKOORD**

Jarenlang lang kwamen de EU en de VS geen stap nader tot elkaar. Letterlijk in de verlenging van de onderhandelingen gaven uiteindelijk andere belangen

de doorslag en werd alsnog een akkoord bereikt. Uitgangspunt was tarificatie: alle invoerbepalingen worden omgezet in vaste tarieven die vervolgens met een afgesproken percentage worden vermindert. Ook over vermindering van de landbouwsteun en de exporten zijn afspraken gemaakt.

TABEL 1: VERLAGING VAN DE SUBSIDIES, STEUN EN BESCHERMING, VOLGENS HET URUGUAY-AKKOORD (BRON: WTO)

	Ontwikkelde landen 6 jaar 1995 - 2000	Ontwikkelingslanden 10 jaar 1995 - 2004
Tarieven		
Gem. verlaging alle landbouwproducten	-36%	-24%
Minimum verlaging per product	-15%	-10%
Interne steun		
Verlaging totale steun voor de sector	-20%	-13%
Exporten		
Verlaging van de subsidies	-36%	-24%
Vermindering van de gesubsidieerde hoeveelheden	-21%	-14%

Over deze verminderingen is bovendien opgenomen dat ze deel uitmaken van een doorlopend proces. Onderhandeling over verdere reducties moeten uiterlijk op 1 januari 2000 gestart zijn. Tenslotte is afgesproken dat landen hun markten moeten openstellen voor een invoer ter grootte van tenminste 5% van de binnenlandse consumptie (was 3% ten tijde van het akkoord).

1.4 DE JAREN NA DE URUGUAY-RONDE

De ministers tekenden het Uruguay-akkoord in april 1994 in Marrakesh; op 1 januari 1995 trad het in werking. Voor sommige landen waren de gevolgen aanzienlijk, voor de VS en de EU bleven ze beperkt. De basisjaren, waarop de reductie van de tarieven is gebaseerd, zijn zo gekozen, dat beide blokken hun invoerrechten nauwelijks hoefden te verlagen. Bovendien bleven directe toeslagen mogelijk. Dat was geen verrassing voor zover het 'ontkoppelde' toeslagen betreft. Deze kwamen terecht in de zogenaamde groene box van het akkoord. Maar ook de EU hield de mogelijkheid haar boeren te steunen. Hectare- en veetoeslagen die pasten in een productiebeheersingsprogramma mochten ook en kwamen terecht in de blauwe box. Bij de MacSharry hervorming van het landbouwbeleid maakt de EU daar dankbaar gebruik van, of moet je zeggen dat MacSharry al van a tot z bekostigd was in de Uruguay-ronde?

**FIGUUR 2: ONDERVERDELING INTERNE LANDBOUWSTEUN NAAR WTO-BOX
(VERKEERSLICHT-ANALOGIE)**

- **MACSHARRY HERVORMINGEN**

Voor Europese akkerbouwers komt de hervorming neer op graanprijzverlaging gecompenseerd door hectaretoeslagen die gekoppeld zijn aan braaklegging. De hectaresteen kreeg een plaats in de blauwe box en de EU kon haar eigen boeren blijven steunen. De braaklegging zorgde voor minder dumping van graan op de wereldmarkt en door de prijsverlaging verbeterde de concurrentiepositie van Europees voergraan tegenover graanvervangers. Dezelfde prijsdaling zorgde er ook voor dat de EU in één klap voldeed aan al haar verplichtingen: vermindering van de steun én verlaging van de invoerrechten. Per saldo heeft de akkerbouw niet zoveel gemerkt van het Uruguay akkoord. (waarmee niet gezegd wil zijn dat de indirecte lange termijn gevolgen van GATT / MacSharry, zoals bouwplanverenging en sterke prijsinstabiliteit onbelangrijk zijn, zie paragraaf 2.3).

- **FREEDOM TO FARM ACT**

De Amerikaanse overheid gebruikte de Uruguay-ronde als excuus om in 1996 een nieuwe landbouwwet te introduceren: de FAIR Act, ook bekend als Freedom to Farm Act. 'Ontkoppelde' toeslagen kwamen in de plaats van prijstoeslagen -de VS kwamen hun belofte aan de Cairns-landen na- en areaalbeperkingsprogramma's werden beëindigd. De productie en de exporten stegen, maar door de 'ontkoppeling' van de toeslagen, betekende dit geen extra kosten voor de Amerikaanse schatkist. Toch kan de exportgroei onder de

nieuwe landbouwwet als verkapte dumping bestempeld worden: ze is alleen mogelijk dankzij de toeslagen die de boeren nog steeds ontvangen. Uiteraard ziet de Amerikaanse regering dat anders. Overigens is het FAIR-beleid niet zo best voor de boereninkomens. De toeslagen zijn inmiddels bevroren en vervolgens verlaagd. En de verkapte dumping deed de wereldmarktprijzen die door de Azië crisis al onderuit gingen, nog verder inzakken.

- **AGENDA 2000**

De EU ziet de bui al hangen: de trend is toeslagen. Bovendien treden er binnenkort nieuwe landen tot de Unie toe, waarvan de landbouwproductie nog behoorlijk kan stijgen. Agenda 2000 is bedoeld om die dreigingen het hoofd te bieden. De kern is een verdere vervanging van prijssteun door toeslagen, niet alleen voor graan, maar ook voor rundvlees en (iets later) melk. Wat wil de EU hier mee bereiken?

- de EU wil haar steun meer kunnen richten op specifieke gebieden en ontwikkelingen. Met toeslagen lukt dat beter dan met prijssteun;
- de EU wil haar export blijven opvoeren ondanks verlaging van de exportsubsidies waartoe ze verplicht is. Door haar boeren te beschermen met toeslagen kan ze blijven exporteren, ook als de wereldmarktprijs beneden de Europese kostprijs ligt. Verkapte dumping dus;
- De EU hoopt door verlaging van de steunprijzen problemen met de toetreding van Oosteuropese landen te voorkomen. Hun productie kan bij het huidige prijspeil nog aanzienlijk stijgen. Probleem is echter dat ze maar een klein deel daarvan met subsidies mogen afzetten. Dat betekent dat de huidige EU-landen moeten inschikken óf dat gepraat moet worden met de VS over extra exportsubsidierchten voor Oost-Europa. Voor beide opties voelt de EU niets. Het idee is nu om eerst de prijzen te verlagen tot wereldmarktniveau en de toeslagen in te voeren ter compensatie van de huidige EU-boeren. Pas als dat rond is, worden nieuwe lidstaten toegelaten. De boeren uit die landen produceren tegen de verlaagde prijzen. Compensatie krijgen ze niet, want de hogere prijs hebben ze nooit meegemaakt. Als hun productie nu onverhoopt groeit, kan deze zonder subsidie op de wereldmarkt worden afgezet.

KADER 3: WELKE LANDEN MOGEN HUN EXPORTEN SUBSIDIËREN? (BRON WTO)

In het Uruguay-akkoord verplichten 25 landen zich de exportsubsidies te verminderen:

Australië	Brazilië	Bulgarije	Canada	Colombia
de EU	Hongarije	IJsland	Indonesië	Israël
Mexico	Nw Zeeland	Noorwegen	Panama	Polen
Roemenië	Slowakije	Tsjechië	Turkije	Uruguay
de VS	Venezuela	Zuid Afrika	Zwitserland	

De andere WTO-leden mogen hun exporten helemaal niet steunen. Enkele Oost-Europese landen horen tot de 'gelukkige 25', maar veel rechten hebben ze in het voormalige Oostblok niet opgebouwd.

